

і.ХОМЕНКО

Хоробрий Грицик

ДИТВИДАВ

Y2
X76

Страшне нещастьє спіткало мирне село: його
ланами заволоділи підступні вороги — бур'яни.
На боротьбу з ними та їхнім царем — колючим
будяком Боврудом — вирушив малий сміливець
хлопчик Гриць. Про його подорож у царство
Бовруда, про битву з будяковими родичами і
з самим Боврудом, про чарівну Світлану, яку
Гриць визволив, з полону бур'янів, розповідає
поет Іван Хоменко у своїй новій казці.

19.11.1963г.' At the bottom right, there is a yellow stylized drawing of wheat ears, and next to it is the signature 'Малюнки О. ПАВЛОВСЬКОЙ'."/>

садах вишневих
Над Дніпром-рікою
Розбрелись і стали
Хати під горою.
Витяглися струнко
Біля них тополі.
За садком вишневим
Розляглося поле.
Там весною люди
Сіяли пшеницю,
Крізь решітко з неба
Дощ цідив водицю.

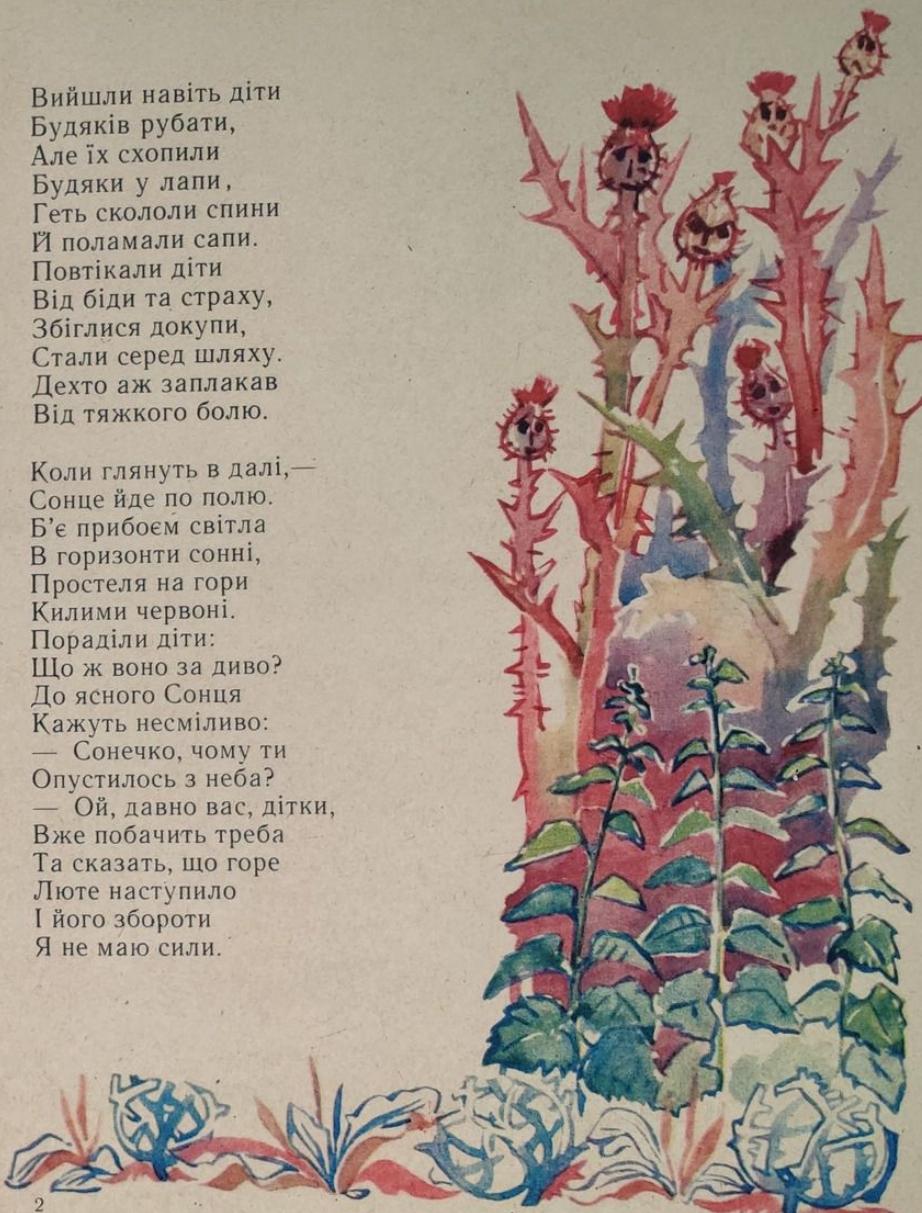
Бліскавка моргала,
І громи гриміли,
На ріллю проміння
Падало, як стріли.
Сонце вигрівало
Землю чорнокосу,
І зірками нічка
Розсипала роси.

Та густа пшениця
Не зросла рядками,
Вкрилося все поле
Злими будяками,
Що рядами стали
Ген у даль мінливу
Й на хліба нагнали
Темряву жахливу.
Зодягають шуби
Чорні будячища,
Шаблями махають,
Аж повітря свище.
Скільки раз цю погань
Сапами рубали,
Та вони за нічку
Знову виростали.
Вишкіряли зуби,
Розправляли груди.
Як боротись з ними,
Вже не знають люди.

З кожної оселі,
Із домівки, з хати

2
Вийшли навіть діти
Будяків рубати,
Але їх схопили
Будяки у лапи,
Геть скололи спини
І поламали сапи.
Повтікали діти
Від біди та страху,
Збіглися докупи,
Стали серед шляху.
Дехто аж заплакав
Від тяжкого болю.

Коли глянуть в далі,—
Сонце йде по полю.
Б'є прибоєм світла
В горизонти сонні,
Простеля на гори
Килими червоні.
Порадили діти:
Що ж воно за диво?
До ясного Сонця
Кажуть несміливо:
— Сонечко, чому ти
Опустилось з неба?
— Ой, давно вас, дітки,
Вже побачить треба
Та сказатъ, що горе
Лютє настутило
І його збороти
Я не маю сили.

За горами виріс
Злий будяк на ниві,
Колючки-багнети
Розпустив жахливі.
Бовруд його звати,
Круглі має очі,
Що зеленим жаром
Світять серед ночі.
Постоли взуває,
Зодяга кожуха,
Шапку, як макітру,
Насува на вуха.
Владарем прозвався
І надів корону,
Шаблю гостролезу
Стискує в долоні.
Вдавлює у землю
Чорні свої п'яти.

Будяки ж на нивах —
То його солдати.
Вже вони покрили
І поля, і кручі.

Бовруд взяв за жінку
Кропиву колючу.
Їм дочкою стала
Блекота негідна,
А Осот назвався
Сином їхнім рідним.
І оця вся нечисть
Вкрила видноколо
І вбиває чорно
Хліб у чистім полі.

Є дочка у мене,
Звуть її Світлана.
Опустилась з неба,
Стала серед лану.
Засвітила в полі
Світлі блискавиці.
Рятуватъ хотіла
Жито і пшеницю.
Тільки відшукала
У землі зерната,
Але тут відразу
Чорні і прокляті
Будяки схопили
Дівчину у руки
І Бовруду лихому
Відвели на муки.
В погребі Світлана
Й нині під замками.
Коле її Бовруд
Гострими голками.
Убиває зовсім
Дівчину в неволі,
Бо вона хотіла
Врожаїв у полі,
Замордує зовсім
Дівчину катюга.

Так оце шукаю
Я такого друга,
Щоб пішов Світлану
Рятуватъ з неволі,
Бо помре дівчина
У пустельнім полі.

І замовкло Сонце,
Піднялось за тучі,

Лиш зронило в річку
Дві слози блискучі.

От відразу ж діти
Почали гадати:
Хто ж за гори піде
Бовруда шукати?
Дивляться, аж Гричик
Виступа і каже:
— Хай тремтить прокляте
Покоління враже.
Я сидіть не хочу
Більше у хатині.
Меч собі сталевий
Іду шукати нині.
І піду за гори,
И не вернуся, друзі,

Поки не зрубаю
Голови катюзі
І не вкину в балку
У багно, прокляту!

Йде в село. Побачив
Ковалеву хату.
Стукає у шибку,
Каже ковалеві:
— Скуйте мені, дядьку,
Добрый меч сталевий.—
А коваль говорить,
Ідучи із хати:
— Ач про що задумав!
Меч йому скувати.
Шо ти, Грицю-хлопче,
Будеш ним робити?
— Бовруда за гори
Я поїду бити.
Щоб малу Світлану
Визволить на волю,
Щоб були великі
Врожаї у полі.

Жар коваль відразу
Роздува у горні
І кладе залізо
На кувадло чорне.
Молотом ударив
Із розгону вміло,
Аж земля навколо
З гулом затрептила.
Гордо і старанно
Меч кує хлопчині —
Аж упали градом
Золоті іскрини...

Гриць бере у руки
Меч стальний, мінливий.
Йде додому хутко,
Радий і щасливий.
Підійшов до батька
Та й мовля до нього:
— Дайте мені, тату,
Коника гнідого.
Я поїду в поле
Бовруда шукати,
Щоб з плечей огидну
Голову зрубати.
— Синку, як віддам я
Коника гнідого,
Запрягай у воза
Хоч себе самого.
А коли вже хочеш
Бовруда побити,

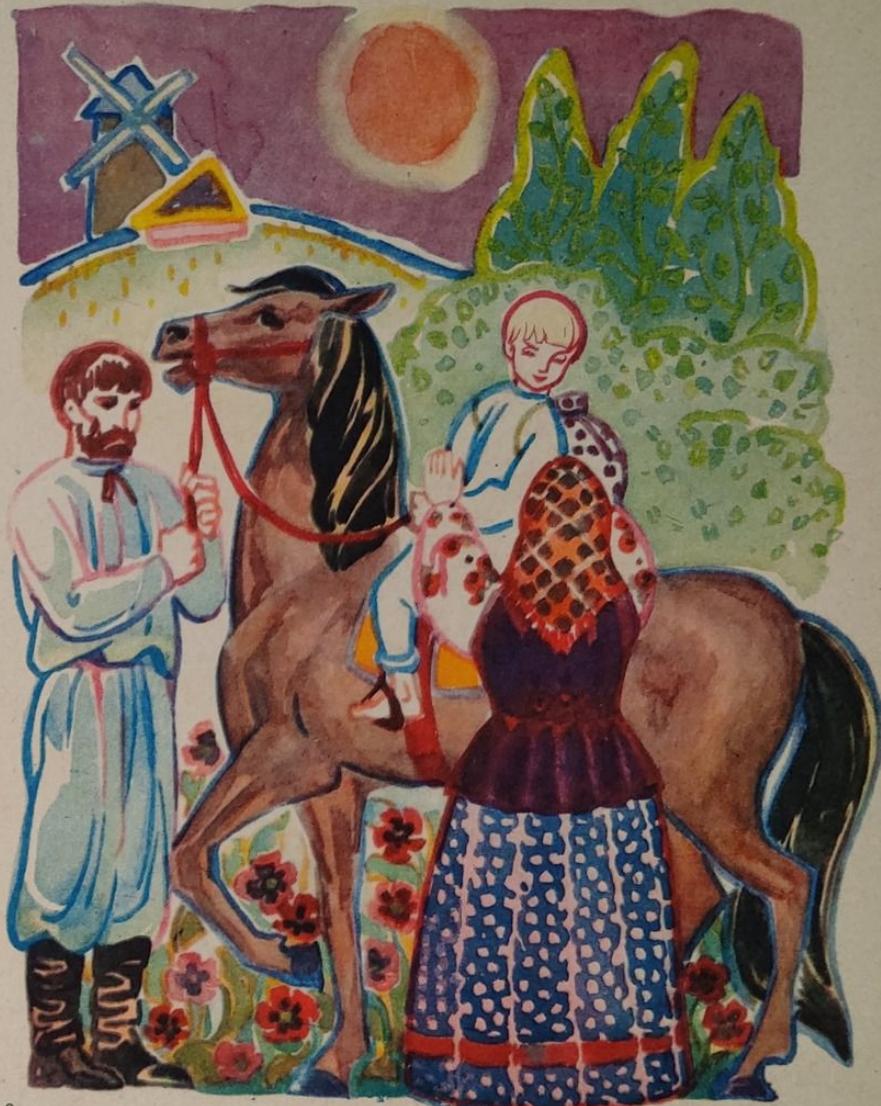
Так мені вже, синку,
Нічого робити.
Йди бери у стайні
Коника, мій мілий.
Він у нас розумний,
Є у нього сила.

Як почула добра
Грицикова мати,
Що синок у поле
Їде воювати,—
З полотна пошила
Хлопцеві торбину,
Вкинула цибулі,
Сала і хлібину.
Та пшона на кашу,
Смажених курчаток,
Ковбаси шматочок,
Карасів десяток.

Провела у поле
Сина свого Гриця
І поблагословила
Із страшиськом биться.
Похилилась низько
На плече до нього
І поцілувала
Воїна малого.

Іде Гриць у полі,
Кінь під ним гривастий.
За плечем торбина,
Меч в руці сріблястий.
Будяки із ниви
Поглядають скоса,
Підіймають шаблі
І біжать по росах.
Рубонув хлопчина
Прямо ім між очі,
Деякі упали,
Звилися у корчі.
Інші повтікали,
Бо меча злякались,
На широких нивах
В темряві сховались.

Цілий день хлопчина
Іхав по дорозі,
Будяки кричали
У страшній тривозі.
Лютували, кляти,
Аж кусали губи,
Округляли очі,
Вишкіряли зуби.
Шаблями сварились
І дивились строго,

Але вже боялись
Нападать на нього.

Зморщивсь день грайливий
У сорочці синій,
Йде за горизонти
По глухій рівнині.
Порина за гори
Тихо з головою.
Вечір розпускає
Поли над травою,
Начищає в небі
Золоті медалі,
А маленький воїн
Іде далі й далі.
Геть стомився хлопець
На коні гнідому,
Та вертать не дума
До свого дому.

Ось Гнідка він спутав
І пустив на пашу,
Сам почав варити
На вечерю кашу.

3*

В темряві вечірній
На широкім лані
Затремтіли свіtlі
Язики багряні.
Чує Гриць, що плаче
Хтось у тьмі холодній,
Промовля в риданні:
— Я такий голодний,
Що неначе з'їв би
Зерна цілий ворох.
Де ж його знайду я
В цих степах та в горах?—
То горобчик плакав.
Підлетів до Гриця,
Сів йому на руку,
Складавши сірі крильця.
— Порятуй! — говорить
Той горобчик-пташка.—
Зовсім я знесиливсь,
Витримати тяжко.
Вже три дні у роті
Не було й зернини.
Дай же повечерять,
Бо впаду й загину.
Будяки прокляті
Вбили хліб у полі,
А колись клював я
Зернечка доволі.
Скільки ж я на грушах
Комашні лихої
Знищував щороку!
І гусіні живої...
— Гей, не плач, горобче,
Є пшено у мене!—
Грицик горобцеві
Дав пшона півжмені.

Повечеряв хлопець
З горобцем крилатим,
І лягли обидва
На травичці спати.
Солодко заснули,
Гучно захропіли,
Аж навкруг від страху
Будяки тремтіли.

Виспались обидва.
Вранці, як зірница
Довгу і червону
Зодягла спідницю,
То схопивсь горобчик
Й Грицеві говорить:
— Ідеш ти, як бачу,
Хлопчику, за гори.
То і я від тебе,
Друже, не відстану.
Може, десь тобі я
У пригоді стану.
— Що ж, приймаю в друзі
Я тебе до себе.
А роботи з тебе
Поки що не треба.
Хіба ось що: в небо
Полети високе
Та оглянь всі гори,
Поле світлим оком.
Може, де побачиш
Бовдура лихого
І мене у битву
Поведеш на нього.

Ще не встиг і слова
Кінчiti хлопчина —

Зник у синім небі
Добрий горобчина.

Осідлав гнідого
В ту хвилину хлопчик,
А тим часом з неба
Повернувсь горобчик.
— Що ти бачив, друже?
— Вздрів, де мла ізлита,
Баба на могилі
Всілася сердита.

Поглядає в далі
Загадково й строго.
Може, вона знає
К Бовруду дорогу.
— Подамось до неї!—
Каке Гриць завзято.—
Все розкаже баба,
Зна вона багато.

Довго ще і довго
Іхали без страху.
Раптом зупинились,
Стали серед шляху.
Перед ними чорна
Випнулась могила,
На самій вершині
Зла Яга сиділа.
У бур'ян всувала
Довгі ноги босі
Й розпускала з вітром
Тъмою сірі коси.
Витрішками люто
З-під чола світила.
І стогнала глухо
Кам'яна могила.
— Гей, ти, бабо, чуеш!—
Гучно Гриць гукає.—
Де живе тут Бовруд?
Мабуть же ти знаєш?
Що вбива нахабно
Жито, і пшеницю,
Й кукурудзу славну,
Степову царицю.
Що украв у Сонця
Чарівну Світлану
І на муку кинув

В погріб безталанну.
Я його у полі
Вже давно шукаю.
Як знайду — відразу ж
Голову зрубаю!

Витрішає очі
Баба на хлопчину,
Клаца жовтим зубом:
— А бодай ти згинув!
Ти його, поганцю,
Вік не завоюєш.
Той будяк славетний
Приятель мій. Чуєш?
Я його садила
В полі під горою.
З рота поливала
Чорною водою.
Зерно я дістала
В кума свого Змія,
Що з печери вічно
Холодищем віє.
Бовруда стійкого
Я охороняю,
І покіль жива я,—
Житиме він, знаю,

Тож вертайся швидше
У село додому,
Де ходив сьогодні,
Не кажи ні кому.
Бовруд виростати
Буде вище й вище,
Людський хліб у полі
Він навіки знище.
Так його я вчила,
І таким він буде,
Нам були ізроду
Ворогами люди...

Гриць гукає бабі:
— Я вертать не буду,

Перемогу славну
У бою здобуду.—
І коня ногами
Він торкнув у боки
І поїхав далі
У степи широкі.

Розлютилась баба,
Аж гризе волосся:
— Ач, якого злого
Стріти довелося!—
І як свисне — в полі
Буря вмить з'явилася,

Будяки згойднулись,
Низько похилились.
Ухопила баба
Хмару чорнорогу.
І кинула щосили
Прямо на дорогу.
І низько над землею
У ту мить шалену
Чародійка креще
Бліскавку вогненну.
Гуркотить громами,
Аж трясуться гори,
Але далі й далі
Іде Гриць суворий.
Баба крутить вихор,
Що в одну хвилину
Закрутив, мов дзигу,
Отого хлопчину.
Збила баба люта
Ще й гору піляки,
Потемніло зовсім
У очах вояки.
А Гнідко розумний
Вдарив копитами
І побіг крізь вихор
Поміж будяками.

Від невдачі й злості
Баба затремтіла,
В Змія сил позичить
Вітром полетіла.
Гричик іде далі
В бурі чорногрозі,
Знову будячища
Стали на дорозі.
Він мечем рубає

Їх страшні ватаги,
Іде далі й далі,
Словнений відваги.

А Яга у Змія
В ту тривожну пору
Позичає сили
І вилітає вгору.
І летить під небо
Вище все і вище.
Помахав з печери
Змій кумі хвостищем.
Побажав їй щедро
Щастя і удачі,
Щоб убила хлопця
У бою гарячім.

На шалений гуркіт
Гриць угورу глянув,
Там Яга усілась
На мітлу вогняну.
І літа під небом,
В'ється без упину,
Сипле іскри градом,
Щоб спекти хлопчину.
Чи спекла — не знає.
Щоб переконатись,
Нюхає повітря
Носом крючкуватим.
Опустилась знову,
Щоб Грицька схопити,
Але кінь удариив
В лоба їй копитом.
Бліснуло вогнями
У очах старої,
Тяжко їй устоять

У цьому двобої.
Від удару впала
Баба край дороги,
Аж задрала в хмари
Волохаті ноги.
Потім знов схопилась,
Повернулась круто,
Синьою рукою
Посварилася люто.
— Ну, чекай, проклятий! —
Просичала тихо. —
Буде тобі горе,
Буде тобі лихо. —
Щоб розгризти горло,
Наліта на нього,
Але Гриць підставив
Їй меча стального.
На той меч блискучий
Накололася баба,
Впала на дорогу,
Розп'ялась, як жаба.

Довго їхав хлопець
За високі гори.
Був він непоборним,
Гордим і суворим.
Якось на світанку
Став біля болота,
Де земля покрита
Молодим осотом.
— Щоб у цім болоті
Нам не утонути,
Щоб не знати знову
Лишенька та скруті, —
Полети, пташино,
Та оглянь дорогу! —

Полетів горобчик,
Скільки мав він змоги.
Повернувся хутко,
Через три хвилини.
— Де ростуть,— говорить,—
Дві очеретини,
Звилася дорога,
Бита, кам'яниста,
Лиш її щириця
Вкрила густолиста.—
Вийхав на неї
Хлопець за хвилину.
За високі гори
Ще проіхав днину.
І уздрів жахливу
Вдалині примару —
То підвісся Бовруд
Головою в хмару.
Колючки-багнети
Заховав у тіні,
Вгрузло у болото
Репане коріння.
На його кошлатій
Голові корона.
Кропива колюча
Біля нього сонна.
Солодко дрімає
Бовруд злий і грізний.
Погріб його взятий
На замок залізний.
Там в глибинах мокрих
Сонцева дитина
В смороді та мряці
Без повітря гине.

Бовруд округляє

26

Очі злі рожеві,
Дивиться спросоння,
Вуса тре моржеві.
Розправля багнети
І питає Гриця:
— Ти сюди приїхав
Битись чи мириться?
Тож коли миритись,
Стань біля болота,
Оберну тебе я
У стебло осота.
Будеш моїм сином,
А як хочеш биться,
Йди на тік широкий,
Що вогнем іскриться.

Гриць завзято й гордо
Під'їжджає ближче
І говорит гучно:
— Чортів будячище!
Ти украв у Сонця
Доньку-трудівницю,
Заглушив у полі
Жито і пшеницю.
Соняшники жовті,
Ячмені вусаті
І посіяв всюди
Темряву прокляту.
Родом своїм чорним
Степ покрив навколо.
Сплюндурав нахабно
Життедайне поле.
Не миритись, враже,
Вік мені з тобою.
Тож виходь, огидний
І ставай до бою!

27

Бовруд як удалив
Хлопця головою,
Аж знялася буря
Ген поза горою.
Рубонув хлопчина
Бовруда у груди,
Аж віддавсь луною
Гуркіт той усюди.
Як удалив вдруге
Хлопця будячище —
Похитнувся Гричик,
Та підходить близче.
Як рубнув з розмаху
Голову катюзі,
Чорні ріки крові
Полилися в лузі.
Як рубнув утретє
По стеблі товстому,
Впав будяк на землю
З гуркотінням грому.
У брудне болото
Булькнула корона,
Кропива жахнулась
З переляку сонна.

Гриць мечем бліскучим
У страшній напрузі
Відрубав огидну
Голову катюзі.
Потім взяв у руки,
Вкинув у торбину.
— Повезу додому,
Тут її не кину.
Хай на неї глянуть
Наши добре люди
І знають, що ця погань

Зло творила всюди.

Є іще робота
Спішна для героя:
Кропиву він вирвав
Із землі сирої.
Ось у погріб двері.
Підійшовши ближче,
Розбива мечем їх.
Вже упав замище.
Спалахнули зорі
В дівчини в зіницях,
З погреба сміливо
Йде вона до Гриця.
І сміється радо
Юна донька Сонця,
В білій ручці тисне
Руку оборонця.
Червоніють щічки
В неї, як калина.
Каже вона тихо:
— Дякую, хлопчино.
Ти мене, спасибі,
Визволив з неволі.
Не забуду, хлопче,
Я цього ніколи.

Щось скрипить у горах...
То в страшній печері
Відчиняє навстіж
Змій залязіні двері.
Бачив він, як бився
Грицик під горою
З Боврудом завзятим
Ta з Ягою злою.
І уже не думав

В битву уступати.
Вирішив щосили
Вдалину тікати.
Лізе між травою
В балку з переляку,
Страх його скарлючив,
Обернув в муляку.
Засміявся Грицик:
— Що, не хочеш бою?
Вже тобі не жити,
Кум Яги лихой!

Долітає голос
З неба, з високості.
Сонце ясночоле
Кличе діток в гості:
— Скину я із неба
Золотаві крила!
Гей, летіть до мене,
Діти мої милі!
Підлітайте вгору
Вище все івище.
Хай повз ваші вуха
Тільки вітер свище.—
Глянув Гриць відважний
В небеса яскраві,
Аж злітають крила
Світлі, золотаві.
Тут і каже Грицик
Конику гнідому:
— Ти дорогу знаєш,
Тож іди додому.
Попасись гарненько
В лузі на травиці
Ta води напийся
З чистої криниці.

Може, сумно буде
У степу самому.
Незабаром, коню,
Я вернусь додому.
А тепер на крилах
Полечу у небо.
Сонце мене кличе,
Полетіти треба.
Ти ж, горобче любий,
Полети в садочок,
Будеш бити гусінь
Поміж ягідочок.—
Потім взяли крила
Грицик і Світлана
Й полетіли хутко
В висоту багряну.

Глянув Гриць з-за хмари
У степи широкі,
Хвилі світла ллються
Золоті, високі.
В будяків стемніли
Голови і лиця.
Зникли вони раптом,
Й виросла пшениця.
Виросла під хмари
Кукурудза лісом,
Наче підіймала
Догори завісу.
Вдарило прибоєм
В обрій світливий жито...
Там летів горобчик,
Мовив: «Будем жити.

Ворог не оберне
Поле у пустелю».
Щебетав щосили
Пісеньку веселу.

А Гнідко у полі
Біг у даль безкрайну
І прибіг додому
В рідну свою стайню.
Заросився потом,
Всіявсь реп'яхами,
Бо пробіг немало
Різними шляхами.
Повернувся коник,
Та немає Гриця.
Людських сліз гарячих
Сповнилась криниця.
Думають, що Бовруд
Вбив його у полі,
Плаче рідна мати
Від жалю і болю.

— Конику розумний,
Конику ти добрий,
Розкажи, де дівся
Грицик мій хоробрий?
Де заплюшив очі
Мій синочок милий?
Де клює хлопчину
Ворон чорнокрилий?
Я піду у поле
Хлопчика шукати... —

Каже так з риданням
Грицкова мати.
Кінь ірже й копито
Вгору підіймає,
Та ніхто ж бо мови
Кінської не знає.

А тим часом діти
Все летіли вгору,
Крізь лілові хмари,
Крізь блакить прозору.
Ось уже хлопчина
Й дівчина чудесна
Входять у хороми
Сонячні небесні.
Сонце їх стрічає
У ясній заграві
І спокійно гладить
Вуса золотаві.
— Ой, герой ти, Грицю,
Врятував Світлану!
Маєш і відвагу,
Й силу непогану.
За відвагу, хлопче,
Я люблю людину.
В небесах у мене
Погостюй же, сину!
На широких крилах
З світлого проміння
Полетиш, побачиш
Сонця володіння.
І побачиш, любий,
Як встаю я рано
Й на які планети
Світло ллю старанно.—
Дві доби у Сонця

Гостював хлопчина,
Вже вертать додому
Наступа хвилина.
— Що ж, візьми дарунки,
Юний оборонце!—
Так мовляє Грицю
Вогнелике Сонце.—
Два мішки набиті
Світлого проміння
Ї мірку золотого
Крупного насіння.
Будеш його сіять
Щовесни, мій сину,
І хлібі зростати
Будуть без упину.
Жито і пшениця,
Ячмені яскраві,
Й кукурудза славна,
Қачани жовтаві.
Кучерява гречка,
І просце янтарне,
Қавуни уродяТЬ
Соковиті, гарні.
А промінням будеш
Грітися зимою.
Буду, любий хлопче,
Вічно я з тобою.

З неба світле Сонце
Густо між хмарками
Розпуска проміння
Жовтими стрічками.
Натяга, мов струни,
І саджає Гриця,
Він з'їжджає радий
І веселолицій.

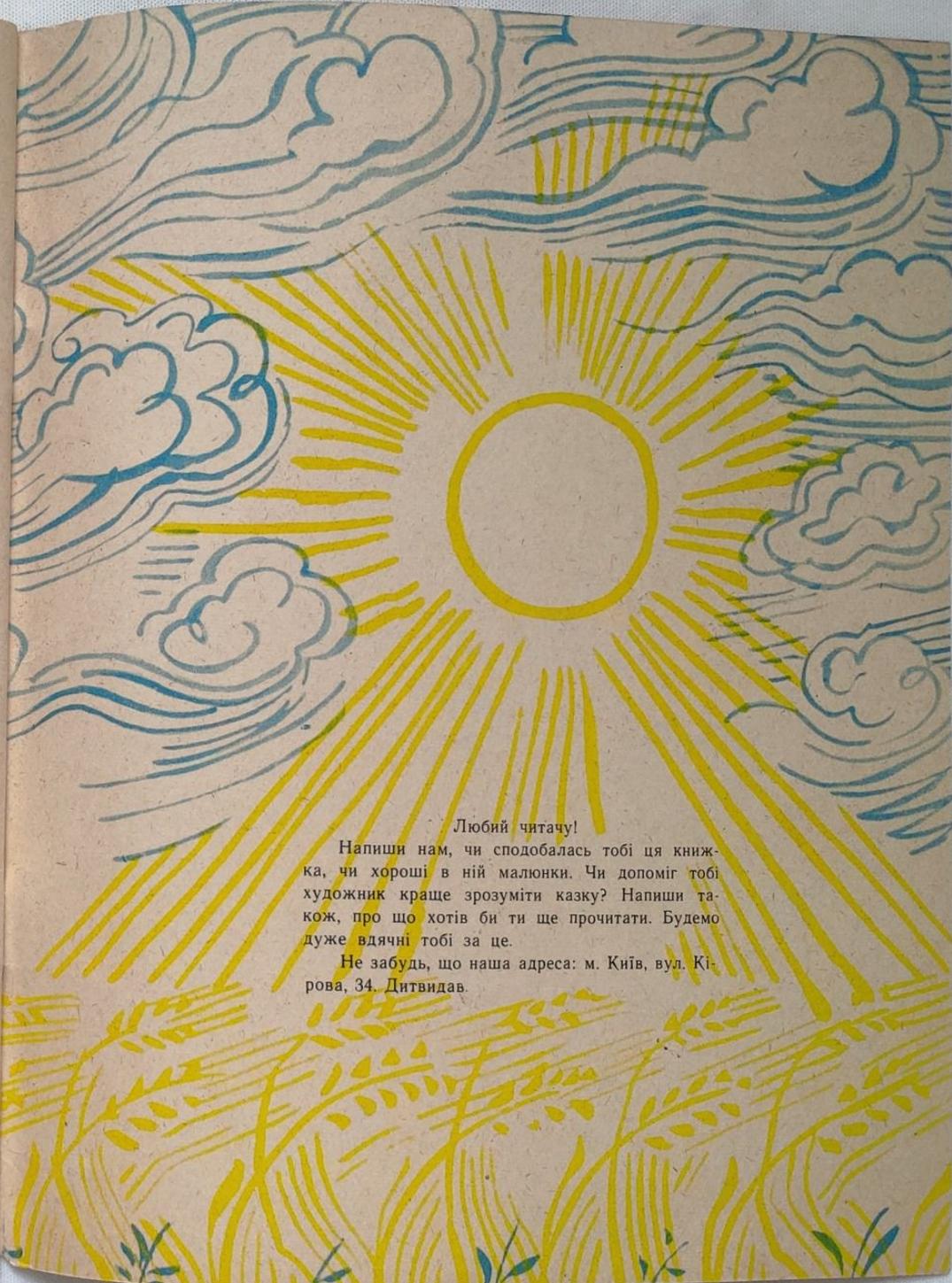
Йде у полі хлопець,—
Будяків немає,
А хлібів високих
Буйне море грає.
Як уздріли люди
Грицика малого,
Радо привітати
Збіглися до нього.
Ось уздріла Гриця
Рідна його мати,
Почала хлопчинку
Палко ціувати.
Пригортати до серця,
Плакати від щастя...

— Більше будякові
Вбити хліб не вдастся!—
Крикнув Гриць і витяг
Голову жахливу

Бовруда лихого.
І кинув біля ниви.

— Більше він не буде
Причиняти шкоду!—
Срібне зерно Сонця
Гриць віддав народу.

Сонце розсипає
Золотаву крию.
Працьовиті люди
Жнуть густу пшеницю.
Виспіло колосся
Довговусе, мідне,
В ньому зерно сяє
Кругле і дорідне.
Сонце в небі в'ється,
Мерехтить, іскриться,
Кличе, кличе в гості
Прилітати Гриця.

Любий читачу!

Напиши нам, чи сподобалась тобі ця книжка, чи хороші в ній малюнки. Чи допоміг тобі художник краще зрозуміти казку? Напиши також, про що хотів би ти ще прочитати. Будемо дуже вдячні тобі за це.

Не забудь, що наша адреса: м. Київ, вул. Кірова, 34. Дитвидав.

Ціна 18 коп.

ДЛЯ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ
ХОМЕНКО ІВАН ЕВТИХІЕВИЧ. Храбрий Грицик. Сказка
(На українському языке)

Редактор І. В. МАЦЕНКО. Художній редактор Г. Ф. МОРОЗ

Технічний редактор Л. С. ЧАЙКОВСЬКА. Коректор А. А. ПІДВІШИНСЬКА

Здано на виробництво 1.VIII 1963 р. Підписане до друку 29.X 63 р. Формат 70×90¹/₁₆. Фіз. друк арк. 2,5. Умовн. друк. арк. 2,64. Обл.-вид. арк. 2,55. Тираж 58 000. Зам. № 530. Ціна 18 коп.

Дитвидав УРСР Київ, Кірова, 34.

Фабрика кольорового друку Головполіграфвидаву Міністерства культури УРСР, Київ, вул. О. Довженка, 3.